

**ДЕЯКІ НОТАТКИ З ІСТОРІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ
НА БУКОВИНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)**

У статті розглядається період розквіту та утвердження греко – католицьких громад Станіславівської єпархії на території Північної Буковини у період другої половини ХІХ – на початку ХХ століть. Дається опис та характеристика новостворених парохій у різних населених пунктах краю, укладених на підставі церковних візитацій та даних Шематизмів.

Ключові слова: греко-католицька церква, Північна Буковина, Галицька митрополія, Чернівецький деканат, митрополит Шептицький.

Юрій Плекан (Коломыя)

Некоторые аспекты истории греко-католической церкви на Буковине (вторая половина ХІХ – начало ХХ в.)

В статье рассматривается период расцвета и утверждения греко-католических приходов Станиславской епархии на территории Северной Буковины в период второй половины ХІХ – в начале ХХ веков. Подается описание и характеристика вновь созданных приходов в разных населённых пунктах края, упорядоченных на основе церковных визитов и данных Шематизмов.

Ключевые слова: греко-католическая церковь, Северная Буковина, Галицкая митрополія, Черновицкий деканат, Митрополит Шептицкий.

Yuriy Plekan (Kolomyia)

Some notes on the history of the Greek Catholic church in Bukovina (from the second half of the 19th century to the beginning of the 20th century).

The article deals with the development and approval of the Greek - Catholic communities of Stanislav diocese in the territory of the North Bukovina during the

second half of the 19th century and the beginning of the 20th century. Characterization of newly created parishes in different localities which concluded on the basis of church visitations and data Shematyzm.

Key words: the Greek Catholic Church, the North Bukovina, Galician metropolis, Chernivtsi dean, Metropolitan Sheptytsky.

The formation of the Greek Catholic confession in Bukovina started at the end of 18th and the beginning of 19th century. It was time of great religious reforms in Europe and the Austro-Hungarian Empire.

According to official statistics there were 2% of the faithful parishioners of the Greek Catholic Church in Bukovina in 1857 and 3 % in 1910

From 1885 the Greek Catholic community in Bukovina was led by Fr. Kelestyn Kostetskyi, who was appointed pastor of Chernivtsi and dean of Bukovyna . By that time the parish had been subordinated to Bishop Stanislaviv. It should be noted that a lot of social and political as well as cultural and educational leaders of Bukovyna belong to the Greek Catholic community among them were professors of Chernivtsi University Ignatyi Onyshkewych, Stepan Smal - Stotskyi, Omelyan Kaluzhnytsky, I.Teminsky A. Shankovsky, S. Vynytsky , I.Okunevsky and also Yuriy Fedkovych and Olga Kobylanska, outstanding Bukovyna writers.

Due to efforts of the Greek Catholic clergy in Bukovyna the first Ukrainian fellowships such as "St. Tadey" and "St.Varvara" began to be established from the 1830s . On the initiative of the pastor Vashkovets, Ft. Gnat Shchurovsky the Church fellowships "Ruska besida", "Sich" started their successful work . They promoted national patriotic ideas and contributed to the spiritual education of rural youth . An important event in the life of the church was the establishment of the first female Bukovina fellowship "Myronosytsi"

The Greek Catholic priests from Bukovina became founders of the fellowship "Prosvita", 1868, Lviv. It dealt with anti-alcohol and educational activities among the Ukrainian peasants in the Western Ukraine.

At the beginning of the twentieth century the jurisdiction of Suchava dean of Stanislaviv diocese had 7 parishes, 7,840 believers, 5 churches, 5 chapels and 4 priests.

In Chernivtsi dean there were 19,912 faithful, including 9953 Chernivtsi parishioners and 9 parishes by 1911. There were 16,000 Catholics, 3000 Protestants, 10000 Orthodox, 35000 Jews (Jews), 284 Armenians – Catholics in Chernivtsi.

Становлення греко-католицької конфесії на Буковині припало на кінець XVIII- початок XIX ст. - період великих релігійних реформ у Європі в цілому та в Австро-угорській імперії, зокрема.

Вірні греко-католицької церкви на Буковині мали досить незначну частку, поряд з представниками інших конфесій краю. Вона коливалася, за офіційними статистичними даними, від 2 % у 1857 р., до 3% у 1910 р.

З 1885 року громаду греко – католиків Буковини очолив о. Келестин Костецький, який був призначений парохом Чернівців та деканом Буковинським. На той час парафія вже була підпорядкована єпископу Станіславівському. Тут варто зазначити, що до греко – католицького віроісповідання належало чимало суспільно – політичних та культурно – освітніх діячів Буковини, зокрема, – професори Чернівецького університету Ігнатій Онишкевич, Степан Смаль – Стоцький, Омелян Калужницький, І.Темінський, А. Шанковський, С. Виницький, І.Окуневський, також видатні буковинські письменники – Юрій Федькович та Ольга Кобилянська.

Згідно із відомостями про стан парохій у Чернівецькому та Сучавському деканатах Станіславської консисторії у 1894 – 1895 рр., складеними на підставі пастирських візитацій, був наступний стан греко-католицьких громад. Парохія Заставна заснована у 1831 р., - парох Іван

Устиянович придбав два морги землі для городу та пів морги для будівництва церкви, так як богослужіння велися у католицькому костелі, у 1893 р. нараховувалося 873 парафіянина, разом із селами: Товтри, Веренчанка, Звинячка, Киселів, Кострижівка, Волява, Репужинці [1;3].

Парохія Погорилівка заснована у 1817 р., парох о. Костянтин Цісик, церква мурована та освячена у 1881р. митрополитом Й. Сембратовичем, греко-католиків – 1288 [3].

Парохія Садгора заснована у 1835 р., парох о. О. Шухевич, церква мурована, освячена митрополитом М. Левицьким [1].

Парохія Бояни заснована у 1857 р., парох о. Ілля Лабій, церква згоріла у квітні 1892 р., на її місці побудована каплиця для богослужінь, дзвіниця у поганому стані, парохіяльного будинку та ґрунтів не має, парафіян 1090 [3].

Греко-католицька експозитура (представництво – Ю. П.) у Рананчу (тепер с. Рідківці – Ю.П.) заснована у 1894 р., парох о. Микола Гелляр, сотрудник о. Андріян Добрянський, обслуговує також громаду у с. Топорівці, церква дерев'яна, окрема дзвіниця із трьома дзвонами, 906 парафіян [1;3].

Парохія Кіцмань заснована у 1833 р., парох о. Олексій Матковський, церква дерев'яна побудована у 1886 р., ґрунтів не має, 540 парафіян [1;3].

Парохія Вашківці заснована 1820 р., парох о. Орест Кіселевський, церква дерев'яна і стара, але в доброму стані, будинок пароха в поганому стані, ґрунтів не має, парафіян 628. Парохія Кимполунг заснована 1833р., парох о. Іван Стефанчук, та о. Лонгин Порубальський, церква дерев'яна в доброму стані покрита цинковою бляхою, будинку та ґрунтів не має. Парафіян греко-католиків (разом із навколишніми селами) 880, жидів (іудеїв – Ю.П.) – 6481, римо-католиків – 9025, православних – 3335, протестантів – 4019 [3; 6].

Парохія Качіка заснована 1814р., парох о. Іван Глібовицький, церква та будинок пароха муровані у доброму стані, ґрунтів не має, греко-католиків 1435. Парохія Серет заснована 1812 р., парох о. Климентій Зеленко, церкви не має, а богослужіння проводяться у католицькому костелі, будинку та ґрунтів не має.

Парохія Вижниця заснована у 1869 р., парох о. Ісидор Бобикевич, до парохії належать села: Виженка, Багна, Черногузи, Іспас, Ростоки, Лукавець, Мига, Шепот, Лопушна, Берегомет, Черешенька. Церква мурована, будинку та ґрунтів не має, 1089 парафіян [2].

Парохія Путила (Сторожинецька) заснована 1835 р., парох о. Андрій Поповський, церква дерев'яна в доброму стані на мурованому фундаменті, будинок у доброму стані, є ґрунти, 419 парафіян. Парохія Радівці заснована 1833 р., парох о. Євгеній Данилович, служба проводиться у католицькому соборі, будинку пароха та ґрунтів не має, 845 парафіян [2].

Парохія Садів заснована 1888 р., парох о. Володимир Лесінецький, церква дерев'яна у доброму стані, будинок пароха в доброму стані, ґрунтів не має [2].

Парохія міста Чернівці заснована у 1813 р., парох о. Костянтин Костецький, співробітники – о. А. Левинський, о. А. Добрянський, о. О. Кіселевський, церква мурована, відновлена у 1894р., цвинтар огорожений, є окремий парохіяльний будинок, а також окремий будинок для співробітників. Станом на 1893 р. у Чернівцях налічувалось 7484 греко-католиків, 14 822 римо-католиків, протестантів 2 697, іудеїв (жидів) 17 359 [1;3].

Парохія Брошківці, парох о. Григорій Боднарук, о. Алеозій Олесницький (у 1893 р.), церква дерев'яна збудована у 1864 р. у доброму стані, будинку пароха та ґрунтів не має. Нараховує 1450 парафіян, з селами Глиниця, Слобода, Комарівці, Ранче, Драгинець, Бобівці [3; 1].

Потрібно відзначити, що саме завдяки потугам греко-католицького кліру Буковини, починаючи з 30-х років ХІХ ст. починають засновуватись перші українські за духом та змістом братства “Святого Тадея” та “Святої Варвари” Так, з ініціативи пароха Вашковець о. Гната Щуровського почали успішно діяти товариства “Руська бесіда”, “Січ”, церковне братство, які пропагували патріотичні національні ідеї та сприяли духовному вихованню сільської

молоді. Важливим явищем у духовному житті церкви стало заснування при церкві першого жіночого товариства Буковини “Мироносиці” [7].

Саме священники греко-католицького обряду Буковини стали дієвими фундаторами товариства “Просвіта”, яке було засноване в 1868 р. у Львові, та провадило просвітницьку і антиалкогольну діяльність серед українського селянства на теренах всієї Західної України.

У 1900 році вперше, відвідав із візитацією Буковину, як єпископ Станіславський Андрій Шептицький. Він відвідав вірних у містечках Вашківці, Кіцмань, Заставна, Чернівці, Садгора, Сторожинець, де виголошував проповіді та відвідував всі українські культурні товариства та школи. Протягом першої половини ХХ ст. митрополит Андрій Шептицький ще кілька разів навідував свою паству на Буковині.

Станом на 1898 р. на території Буковини успішно діяли два греко-католицькі деканати – Чернівецький та Сучавський, у яких налічувалося понад 24 тисячі вірян. Плідну душпастирську діяльність провадили отці С. Бобікевич, А. Поповський, І. Ших, які засновували нові громади серед українців – гуцулів буковинських Карпат [2; 7].

На початку ХХ ст. до юрисдикції Сучавського деканату Станіславівської єпархії належало 7 парафій, що налічували 7 840 віруючих, 5 церков, 5 каплиць та служили 4 священники. Так, у 1908 р. у Путилі налічувалося 467 парафіян греко-католиків, богослужіння проходили у дерев'яній церкві святого Миколая, парохом був о. Михайло Романовський [4].

У Чернівецькому деканаті станом на 1911 р. налічувалося 19 912 вірних, з них у місті Чернівці 9 953 парафіян, до деканату належало 9 парафій. В той час у Чернівцях проживало 16 000 вірних католицького обряду, протестантів – 3 000, православних – 10 000, жидів – 35 000, вірмен – католиків – 284 [6].

Під час російської окупації Буковини, у жовтня 1914 року для греко-католиків Чернівецької губернії деканом було призначено отця Теодора Лаврецького, який підпорядковувався львівському митрополитові. Під його

юрисдикцію підпадало саме місто Чернівці, громади Садгори, Заставни, Погорилівки, Великого Кучурова, Серету та Глибокої.

Станом на 1940 р., коли Північна Буковина була зайнята радянськими військами, на Буковині було 18 греко-католицьких парафій, з яких 17 українських і одна румунська у Боянах.

Список використаних джерел та літератури:

- [1]. Державний архів Івано-Франківської області (далі ДАІФ). – Ф. 504, оп. 1, спр. 521, арк. 3 – 19.
- [2]. ДАІФ - Ф. 504, оп. 1, спр. 522, арк. 3 – 17.
- [3]. Шематизм Станиславівської греко-католицької єпархії за 1893 рік. – Станиславів, 1893. – С. 9 – 17.
- [4]. Шематизм Станиславівської греко-католицької єпархії за 1908 рік. – Станиславів, 1908. – С. 241
- [5]. Там само. – С. 241 – 243
- [6]. Шематизм Станиславівської греко-католицької єпархії за 1911 рік. – Станиславів, 1911. – С. 264 – 283.
- [7]. Борисевич Лілія, Фіглевський Мечислав. Перші громади УГКЦ у Буковинських Карпатах та їхня культурно-освітня діяльність / Лілія Борисевич, Мечислав Фіглевський // Карпати: людина, етнос, цивілізація. – Івано-Франківськ, 2014. – Вип. 5. – С. 154 – 165.